

Aleksandra Polak

(Uniwersytet Wrocławski)

Dzieciobójstwo w ujęciu prawnym i kościelnym

ABSTRACT

The purpose of this science paper is to show infanticide according to the Polish Penal Code and Code of Canon Law, including the history of this crime. Killing one's own child is considered as murder privileged in Polish law. What is more, infanticide can be committed only by a woman who is *under the influence of the delivery* or *during the period of delivery*. Every other person like the father of the child is treated as a responsible for common murder. It also involves everyone who cooperates with a mother of the child.

The Code of Canon Law opposes all forms of infanticide, including abortions which is a different crime according to the Polish Penal Code. This article is attempting to define differences between Polish penal law and canon law. According to the church doctrine infanticide is always a murder and a sin. By contrast, in secular courts it is not always tried as homicide and it is considered as a privileged crime. What is more, church protects every stage in the development of a human being *from the moment of conception*. In addition, this article lists applicable penalties, taking into consideration the Code of Canon Law.

Słowa kluczowe: dzieciobójstwo, przestępstwo uprzywilejowane, kodeks karny, kodeks prawa kanonicznego, grzech ciężki

Węzłowa historia dzieciobójstwa

Dzieciobójstwo znane jest ludzkości od zarania dziejów. Jednocześnie postrzeganie tego czynu na przestrzeni lat ulegało ciągłym zmianom. Dla starożytnych Greków czy Rzymian, dzieciobójstwo było normalną konsekwencją nadmiernego przyrostu naturalnego. Z kolei, Spartanie słynęli z tego, iż likwidowali jednostki słabe, obciążone wadami rozwojowymi, najczęściej poprzez zrzucanie takich dzieci w przepaść.¹ Analogicznie sytuacja przedstawiała

¹ R. Tokarczyk, *Prawa narodzin i śmierci*, Kraków 2000, s. 351-353.

się w Japonii, gdzie zabójstwo obciążonych genetycznie noworodków, nazywanych *mobikami*, było zjawiskiem powszechnym.²

Nie ulega wątpliwości, iż chrześcijaństwo miało największy wpływ na radykalną zmianę pojmowania tego czynu, a szczególny przełom nastąpił w okresie Średniowiecza. W świetle ówczesnych poglądów religijnych, dzieciobójstwo zaczęło być bowiem traktowane w kategorii zabójstwa ciężkiego.³ Co więcej, zaczęto sukcesywnie wprowadzać okrutne kary śmierci w tym zakresie, tj. zakopywanie żywcem, czy wbijanie na pal.⁴ Warto też dodać, iż w tamtym okresie dzieciobójczynie niejednokrotnie traktowano gorzej i ciężiej niż zwykłych morderców. Uważano bowiem, iż dziecko jako istota bezbronna i słaba, wymaga specjalnej opieki. Natomiast dzieciobójstwo jako czyn okrutny i nieludzki nie zasługuje na wybaczenie społeczeństwa. Egzekucje ówczesnych kar były bardzo teatralne. Miały na celu nie tylko karać, ale i odstraszać innych potencjalnych dzieciobójców.

Równie surowe kary wprowadził w tym zakresie *Constitutio Criminalis Carolina* z 1532 r. Kodeks karny Karola V poruszał bowiem kwestię dzieciobójstwa w kilku artykułach. W konsekwencji nawet urodzenie martwego dziecka, sankcjonowano na tym samym poziomie. Nie ulega wątpliwości, iż kary były bezwzględne i bardzo okrutne, a jedyną formą złagodzenia, było tradycyjne utopienie, matki, która zabiła swe dziecko w obawie przed publiczną hańbą.⁵ Popularne stało się wówczas karanie tej kategorii sprawczyń śmiercią zwaną *cuelus*, na którą również wskazywano w *Carolinie*. Polegało to na tym, iż dzieciobójczynie zamykana była w jednym worku z psem, kotem, kogutem i wężem.⁶ Tego rodzaju praktyka utrzymała się do XVII wieku. Latami karano również zatajenie faktu porodu. Przykładowo w XVI wieku w Polsce potajemne urodzenie dziecka w zagrożone było karą więzy na okres 1 roku i 6 miesięcy.⁷

W XVIII wieku w związku z pojawieniem się licznych opracowań czy publikacji, zaczęto stopniowo odchodzić od okrutnej praktyki karania dzieciobójczyń. Dochodziło nawet do ułaskawień tego typu sprawczyń. Na zaistniałą sytuację wpłynęło również zachowanie dzieciobójczyń, które zwykle wolały karę śmierci od społecznej hańby, co biorąc pod uwagę konieczność osiągnięcia celów wymierzonej kary miało duże znaczenie na złagodzenie

² A. Książopolska-Breś, *Odpowiedzialność karna za dzieciobójstwo w prawie polskim*, Warszawa 2010, s. 11-12.

³ M. Rudzka, *Dzieciobójstwo w ustawodawstwie karnym*, Archiwum Medycyny Sądowej, Psychiatrii Sądowej i Kryminalistyki. Warszawa 1955, T.VII, s. 93-106.

⁴ A. Książopolska-Breś, *Odpowiedzialność...*, dz. cyt., s. 94-100.

⁵ J. A. Bartoszewski, J. Halaunbrenner-Lisowska, *Dzieciobójstwo – aspekty prawne, medyczne i społeczne*, Warszawa 1974, s. 6-7.

⁶ Z. Papierkowski, *Dzieciobójstwo w świetle prawa karnego*, Lublin 1947, s. 14-16.

⁷ Sz. Wrzesiński, *Kat w dawnej Polsce, na Śląsku i Pomorzu*, Wydawnictwo Replika, 2010, s. 154-155.

polityki karania.⁸ W XIX wieku wiele państw wyodrębniło dzieciobójstwo jako przestępstwo *sui generis*, a niektóre kodyfikacje wprowadziły je w typie uprzywilejowanym. Okrutne kary śmierci czy tortury sukcesywnie zastępowano zatem karą pozbawienia wolności.

Dzieciobójstwo w ujęciu prawa karnego

Aktualne regulacje dotyczące dzieciobójczyń znajdujemy w kodeksie karnym z 1997r. Dzieciobójstwo w obecnym kształcie nawiązuje do kodyfikacji z 1932 r. i 1969 r.

Zabójstwo dziecka przez matkę zostało uregulowane w treści art. 149 K.K. i co do zasady stanowi jeden z trzech uprzywilejowanych typów zabójstwa. Wskazany artykuł należy do przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, znajdujących się w części szczególowej kodeksu karnego, w rozdziale XIX.⁹ Wspomniane uprzywilejowanie wynika ze szczególnej sytuacji kobiety, zwłaszcza jej psychiki spowodowanej porodem.¹⁰ Jest przestępstwem umyślnym i może być popełnione w zamiarze bezpośrednim i ewentualnym. Nadto, do wypełnienia znamion tego przestępstwa może dojść zarówno poprzez działanie, a więc zachowanie matki zmierzającym do spowodowania śmierci, jak i zaniechanie, polegające na nieudzieleniu dziecku niezbędnej pomocy, np. poprzez zostawienie noworodka bez pożywienia i odpowiedniej opieki.¹¹ Dodatkowo wskazać należy, iż dzieciobójstwo jest przestępstwem indywidualnym niewłaściwym.¹² Wynika to z faktu, iż tego czynu dopuścić może się jedynie matka, a więc kobieta, która rodzi dziecko lub jest krótko po porodzie. Istotna pozostaje zatem czasoprzestrzeń, a co za tym idzie okres, w którym dochodzi do popełnienia tego typu przestępstwa.¹³ Czyn penalizowany będzie zatem w granicach art. 149 K.K. jedynie wtedy, gdy uzasadniające przeżycia psychiczne występują u kobiety w *okresie porodu* lub pod *wpływem jego przebiegu*, a nie przykładowo w okresie przed jego rozpoczęciem. W każdym innym bowiem przedziale czasowym będzie to zabójstwo w typie podstawowym.¹⁴ Analogicznie inne osoby dopuszczające się zabójstwa dziecka, tj. ojciec, a nawet inny członek rodziny, kwalifikowani będą jako sprawcy wypełniający znamiona art. 148 K.K., ponosząc

⁸ W. Dzułyński, *Dzieciobójstwo w świetle postępowania sądowo-karnego w XVIII stuleciu*, 1948, s.9-10.

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Karny (Dz. U. Nr 88, poz.553 z późn. zm.).

¹⁰ J. Brzezińska, *Uwagi o przestępstwie uprzywilejowanym z perspektywy dzieciobójstwa* (w:) T. Kalisz (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXIX, Wrocław 2013, s. 21.

¹¹ J. Brzezińska, *Dzieciobójstwo, aspekty prawne i etyczne*, Warszawa 2013, s. 277.

¹² A. Marek, *Prawo karne, zarys problematyki*, Wyd. 2, Warszawa 2013, s.250.

¹³ J. Brzezińska, *Okres porodu i jego konsekwencje na gruncie art. 149 K.K.*, (w:) T. Kalisz (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXV, Wrocław 2009, s. 71-72.

¹⁴ J. Brzezińska, *Uwagi o przestępstwie uprzywilejowanym...*, dz. cyt., s. 26-27.

surowszą odpowiedzialność, niezależnie od powyższych granic czasowych. Art. 149 K.K. dotyczy zatem jedynie matek-sprawczyń i rodzącego się lub nowonarodzonego dziecka.¹⁵

Jak wskazuje w swoich opracowaniach H. Wałęcka, najczęstszymi sposobami pozbawienia życia nowonarodzonego dziecka w latach 1921-1930 było uduszenie i rozbicie główki dziecka.¹⁶ Obecnie również jest to częsta praktyka matek, ze względu na prostotę powyższych metod. W tym celu sprawczynie najczęściej sięgają po poduszki, kołdry, paski, pończochy, czy nawet chustki, za pomocą których tworzą pętelki umożliwiające odcięcie dziecku dopływu powietrza.¹⁷ Dzieciobójstwa polegające na zadaniu rany kłutej lub ciętej, otruciu, czy też utopieniu występują sporadycznie i stanowią pojedyncze przypadki.¹⁸ Często dochodzi do sytuacji, w których kobiety używają po prostu siły fizycznej, lub posługują się ciężkim przedmiotem, tj. cegłą czy kamieniem. Z kolei bierne dzieciobójstwo najczęściej polega na zaniedbaniu podstawowych potrzeb dziecka, pozostawieniu w nieodpowiednich warunkach czy nieudzieleniu pomocy po porodzie. Przy czym sprawczynie musi mieć świadomość swojego zachowania, a więc działać z premedytacją.¹⁹

W piśmiennictwie wskazuje się na liczne czynniki wpływające na zjawisko dzieciobójstwa. Są to m.in. czynniki związane z brakiem środków materialnych, obawą przed samotnym macierzyństwem, czy też brakiem akceptacji ze strony rodziny. Złagodzony wymiar kary, przewidziany w art. 149 K.K. w granicach od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności budzi z tego powodu kontrowersje. Często podnosi się, że nie sam *przebieg porodu*, a wyżej wymienione czynniki związane z sytuacją życiową matki, a więc względy społeczne prowadzą do zabójstwa dziecka.²⁰ W doktrynie wyróżnia się także okoliczności, które mogą przyczynić się do wypełnienia znamion powyższego przestępstwa, tj. wstyd, strach, izolacja społeczna, potępienie, czy też naruszenie reputacji.²¹

Jak stanowi wyrok SA z Wrocławia z 16 września 2015 r.: „Uznanie, że zachowanie oskarżonej odpowiada znamionom strony przedmiotowej i podmiotowej przestępstwa z art. 149 KK wymaga ustalenia, że wpływ porodu zakłócił czynności psychiczne oskarżonej i

¹⁵ R. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. 18, Warszawa 2017.

¹⁶ H. Wałęcka, *Ogłędziny płodów i zwłok noworodków dokonane w czasie od 1921-1930 r.*, Czasopismo sądowo-lekarskie, s. 153-154.

¹⁷ J. Brzezińska, *Niektóre aspekty kryminologiczne dzieciobójstwa w Polsce i we Francji w XX wieku*, (w:) T. Kalisz (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXVII, Wrocław 2011, s. 277.

¹⁸ Z. Tomaszewska, J. Staśkiewicz, *Sądowo-lekarska analiza dzieciobójstw*, Archiwum Medycyny Sądowej, Psychiatrii Sądowej i Kryminologii, 1970, s.295-296.

¹⁹ J. Brzezińska, *Niektóre aspekty kryminologiczne...*, dz. cyt., s. 279-280.

²⁰ K. Daszkiewicz, *O dzieciobójstwie (w świetle kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.)*, „Palestra” 1998, nr 5-6, s. 34-35.

²¹ B. Bielecki, *Wpływ wartości na zachowania przestępcze jako przedmiot badań kryminologii*, Bydgoszcz 1996, str.142-143.

„wyzwolił” zamiar spowodowania śmierci noworodka. Brak symptomów zakłóceń w sferze psychiki rodzącej kobiety wyklucza zaś możliwość zastosowania przepisu art. 149 KK jako podstawy odpowiedzialności za śmierć noworodka [...] Obecna konstrukcja przestępstwa dzieciobójstwa wyklucza jakikolwiek wpływ czynników egzogennych (społecznych i środowiskowych) na rodzącą matkę. Przepis art. 149 KK jednoznacznie wskazuje na wpływ jedynie czynników endogennych. Czynniki społeczne (egzogenne) mogą mieć wpływ jedynie na wymiar kary”.²² Według powyższego orzeczenia istotny jest związek przyczynowy pomiędzy przebiegiem porodu, a samym faktem zabójstwa, który bowiem w istocie uzasadnia kwalifikację przestępstwa z art. 149 K.K.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż standardy europejskie traktowania tego typu przestępców bywają różne. W niektórych krajach, analogicznie do polskich przepisów, dzieciobójstwo stanowi uprzywilejowany typ zabójstwa (np. Anglia czy Szwajcaria). W innych z kolei jest to okoliczność kwalifikująca, czego przykładem są choćby Niemcy czy Francja, gdzie w odniesieniu do tej kategorii przestępczyń można orzec nawet karę dożywocia.²³ Obecnie w Polsce żadna dzieciobójczyni nie odbywa kary dożywotniego pozbawienia wolności.²⁴ Przy czym na tle europejskiego prawodawstwa francuski kodeks karny jest w tym zakresie najsurowszy.²⁵

Dzieciobójstwo w ujęciu kościelnym

Dzieciobójstwo zostało uregulowane w Kodeksie Prawa Kanonicznego z dnia 25 stycznia 1983 r. w rozdziale poświęconym *przestępstwom przeciwko życiu i wolności człowieka*. Jego kwalifikacja różni się od tej, która została przedstawiona w kodeksie karnym z 1997r. Już na wstępie kanon 1397 reguluje kwestie związane z zabójstwem człowieka. W świetle powyższych uregulowań zabójstwo człowieka, szczególnie dziecka stanowi grzech ciężki, co biorąc pod uwagę uregulowania kodeksu karnego stanowi odejście od kwalifikacji uprzywilejowanej. Zabójstwami szczególnie ciężkim w zamyśle kościelnego prawodawcy będą zatem zabójstwa polegające na dzieciobójstwie, bratobójstwie, zabójstwie

²² Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 16 września 2015 r. (II AKa 212/15).

²³ V. Grudzień, *Dzieciobójstwo. Zarys historii stosowania kar*, Katowice 2012, str. 20-22.

²⁴ B. Wróblewski, *Tajemnica dożywocia*, http://wyborcza.pl/1,76842,13447102,Tajemnica_dozywocia.html, [dostęp 20.04.2017].

²⁵ J. Brzezińska, *Dzieciobójstwo, aspekty prawne...*, dz. cyt., s. 24-36.

współmałżonka czy rodziców. Kościół wprowadza bowiem zakaz rozporządzania życiem powierzonym przez Boga.²⁶

W tym miejscu zaznaczyć, iż prawo kanoniczne pod pojęciem dzieciobójstwa rozumie również przestępstwo przerwania ciąży, które w kodeksie karnym zostało wyodrębnione w oddzielnym artykule i za które kodeks karny również przewiduje odpowiedzialność. Kanon 1398 stanowi, iż „kto powoduje przerwanie ciąży, po zaistnieniu skutku, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa.”²⁷ Sankcja za zabójstwo nienarodzonego dziecka jest zatem zastrzona, choć w odniesieniu do wspomnianego wyżej zabójstwa człowieka prawo kanoniczne również przewiduje kary. Są to jednak kary o charakterze uzupełniającym w odniesieniu do kar przewidzianych polskim prawem karnym. W piśmiennictwie podnosi się, iż dysonans wynika z faktu, iż zabójcy są wystarczająco surowo piętnowani w kodeksie karnym, a co za tym idzie przestępstwo jest społecznie potępiane. Stąd brak konieczności sięgania po najcięższe kary kościelne w tym zakresie.

Ekskomunika nie odnosi się jedynie do lekarza i kobiety dopuszczającej się przerwania ciąży. Obejmuje bowiem swym zasięgiem również osoby współdziałające. Warto zaznaczyć, iż ekskomunika dotyczy tylko aborcji, które doszły do skutku, a więc samo usiłowanie czy przygotowywanie nie są penalizowane. Jednocześnie istnieje możliwość zwolnienia z kary, na podstawie kanonu 1358 gdy przestępca *odstąpił od upor.* W konsekwencji, gdy sprawcy postanowi pojednać się Bogiem, a co za tym idzie pragnie się nawrócić może uwolnić się od ekskomuniki.²⁸

Statystyki dotyczące dzieciobójstwa

Z analizy badań danych statystycznych opracowanych przez J. Brzezińską wynika, iż dzieciobójczynie to najczęściej młode niewykształcone lub słabo wykształcone kobiety, zarówno panny, jak i mężatki. Z reguły dopuszczają się zabójstwa dziecka, gdy brak im podstawowych środków na jego utrzymanie. Problem ten szczególnie zauważa się w rodzinach wielodzietnych, a także gdy narodzone dzieci powstały w wyniku zdrady.²⁹

²⁶ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 2277.

²⁷ Kodeks Prawa Kanonicznego - Konstytucja Apostolska z dnia 25 stycznia 1983 r.

²⁸ K. Jankowiak, *Aborcja, Ekskomunika*, <http://www.oaza.pl/cdz/index.php/pl/aborcja/870-ekskomunika.html>, [dostęp 23.05.2017].

²⁹ J. Brzezińska, *O dzieciobójstwie z perspektywy statystyk* (w:) T. Kalisz (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXVI, Wrocław 2010, s. 32.

Dodatkowo, jak wskazuje autorka powyższej analizy, w latach 1990-2008 kobiety dopuściły się łącznie 661 dzieciobójstw, przy czym rocznie dochodziło do 35 zabójstw dzieci.³⁰

Co więcej, z wyników badań J. Kołowskiego, przeprowadzonych w Zakładzie Medycyny Sądowej w latach 1971-1990 jednoznacznie wynika, że zabójstwo nowonarodzonego dziecka dotyczy przede wszystkim młodych kobiet. Zgromadzone przez autora materiały wskazują, że ok. 40% wszystkich przebadanych wówczas sprawczyń znajdowało się w przedziale wiekowym 18-21 lat, przy czym blisko 30% stanowiły kobiety do 25 roku życia.

Z kolei, opracowania badań przeprowadzonych przez autora w latach 1990-2000 pokazują, iż najwięcej kobiet podejrzanych o popełnienie tego przestępstwa znajdowało się w przedziale wiekowym pomiędzy 17 a 26 rokiem życia. Dodatkowo, najczęściej były to kobiety, które nie skończyły edukacji podstawowej, a ponad połowa przebadanych pochodziła z miast. Jak widać statystycznie dzieciobójstwo jest domeną młodych kobiet.³¹

W piśmiennictwie brak aktualnych badań pozwalających na ustalenie rzeczywistej populacji dzieciobójczyń w skali kraju. Niemniej jednak od 2000 r. zauważa się regularny spadek stwierdzonych przestępstw z art. 149 K.K., wtedy też odnotowano najwięcej postępowań wszczętych w tym zakresie. Poniżej zostanie przedstawiona tabela obrazująca policyjne statystyki w zakresie tego przestępstwa na przestrzeni ostatnich lat, z uwzględnieniem postępowań wszczętych oraz przestępstw stwierdzonych.

TABELA 1. STATYSTYKI POLICYJNE DOTYCZĄCE ART. 149 K.K.

ROK	LICZBA POSTĘPOWAŃ WSZCZĘTYCH	LICZBA PRZESTĘPSTW STWIERDZONYCH
2014	21	4
2013	18	1
2012	22	9
2011	24	6
2010	26	10
2009	28	10

³⁰ Tamże, s. 34.

³¹ J. Kołowski, K. M. Nowak, *Dzieciobójstwo w świetle wyników sekcji zwłok i danych akt sądowych z lat 1990-2000 (wybrane zagadnienia)*, t. 55, AMSiK, Poznań 2005, s.126-128.

2008	33	13
2007	34	13
2006	42	10
2005	41	12
2004	61	19
2003	41	25
2002	46	28
2001	46	26
2000	59	47
1999	54	31

źródło: dane z powyższej tabeli zostały opracowane na podstawie statystyk Policji.³²

Z powyższych danych wynika, iż najwięcej dzieciobójstw stwierdzono w 2000 r.

W ostatnich latach, tj. 2011-2014, zauważa się wyraźną tendencję spadkową. Co więcej, statystyki wykazały, iż w 2013 r. stwierdzono popełnienie tylko jednego przestępstwa z art. 149 K.K. Jednocześnie wypada zauważyć, iż postępowań wszczętych w tym zakresie jest zdecydowanie więcej. Przykładowo w 2014 r. wszczęto 21 postępowań, z czego stwierdzono prawomocnie popełnienie jedynie 4 przestępstw o tej kwalifikacji prawnej.

Odpowiedzialność karna dzieciobójczyń, tryb ścigania

Na wstępie warto zaznaczyć, iż polskie prawo karne dokonuje rozróżnienia przestępstw ze względu na tryb ścigania. Wyodrębnia zatem przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, a więc prywatnoskargowe, ścigane na wniosek, a także ścigane z urzędu, nazywane publicznoskargowymi. Zasadnicza różnica przejawia się w tym, iż organ ścigania ma obowiązek wszczęcia postępowania tylko w przypadku przestępstw publicznoskargowych. Wtedy też organy ścigania obowiązane są *wszcząć i przeprowadzić postępowanie przygotowawcze*, a oskarżyciel publiczny obligatoryjnie *wnosi akt oskarżenia i go popiera* (art. 10§1 K.P.K.).³³ W odniesieniu do przestępstw prywatnoskargowych pokrzywdzony występuje bezpośrednio do sądu z prywatnym aktem oskarżenia. W

³² <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63417,Dzieciobojstwo-art-149.html>, [dostęp 20.04.2017].

³³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Postępowania Karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

pozostałych przypadkach to pokrzywdzony musi złożyć wniosek, celem wszczęcia postępowania karnego. Jednocześnie z chwilą złożenia przez pokrzywdzonego takiego wniosku, postępowanie toczy się już z urzędu (art. 12§1 K.P.K.).

Polskie przepisy karne nie zawierają zamkniętego katalogu przestępstw ściganych z urzędu. Niemniej jednak wyraźnie wskazują na te, które są ścigane na wniosek, czy też z oskarżenia prywatnego, co pozwala na dokonanie klasyfikacji. Bowiern jeśli powyższe tryby nie wynikają wprost z przepisów prawa, wówczas sprawa każdorazowo będzie sprawą publicznoskargową. Dzieciobójstwo będzie zatem przestępstwem ściganym z urzędu.

Przestępstwo dzieciobójstwa zagrożone jest karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności, podczas gdy zabójstwo w typie podstawowym sankcjonowane jest karą 8 lat pozbawienia wolności, 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności (art. 148§1 K.K.). Co więcej, w odniesieniu do kwalifikowanego typu zabójstwa, powyższa odpowiedzialność została zaostrzona poprzez wyznaczenie minimalnej granicy na poziomie 12 lat (art. 148§2 K.K.). Jak widać na podstawie przytoczonych wyżej przepisów, dzieciobójczynie traktowane są w sposób szczególny. Warto jednak podkreślić, iż istnienie art. 149 K.K. nie wyklucza odpowiedzialności matek-zabójczyń z art. 148 K.K., a więc za normalne zabójstwo dziecka.³⁴ Kwalifikacja prawna jako przestępstwa z art. 149 K.K. należy więc do sądu, który ocenia, czy zasadne jest zastosowanie kwalifikacji uprzywilejowanej. Niemniej jednak, sądy ostrożnie podchodzą do takich sprawczyń.³⁵ Jednocześnie należy wskazać, iż kierują się także poza psychicznymi czynnikami prowadzącymi do dokonania zabójstwa.³⁶ W literaturze podnosi się, iż niejednokrotnie są to skomplikowane sprawy pod względem orzecznictwem, gdyż należy wyodrębnić kryteria różnicujące kwalifikacje z art. 148 i 149 K.K. Sąd Apelacyjny w Łodzi, w wyroku z dnia 24 lipca 2013 r. przyjął, że „brak symptomów zakłóceń w sferze psychiki po stronie rodzącej kobiety wyklucza przyjęcie przepisu art. 149 KK jako podstawy odpowiedzialności oskarżonej mimo, iż zamach na życie jej dziecka miał miejsce w okresie porodu. Zamachy skalkulowane i przeprowadzone w warunkach niezakłóconych porodem mechanizmów emocjonalnych nie mogą być oceniane w oparciu o ten przepis”.³⁷ Istotną rolę odgrywa zatem ekspertyza psychiatryczna. Sąd z pomocą biegłych psychiatrów bada bowiem czy oskarżona matka działała w szoku poporodowym.

³⁴ E. Gidel-Stefaniec, *Dzieciobójstwo czy zabójstwo, gdzie jest granica?*, Katowice, str. 139-141.

³⁵ A. Księżopolska-Breś, *Odpowiedzialność karna za dzieciobójstwo w prawie polskim*, Warszawa 2010, s. 244.

³⁶ E.A. Sindlewski, *Czy utrzymać pojęcie dzieciobójstwa w kodeksie karnym?*, Nowe Prawo 1963, s. 781-782.

³⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 24 lipca 2013 r. (II AKa 119/13).

Dodatkowo należy wykluczyć ewentualne zastosowanie art. 31§1 lub §2 K.K., a więc uwzględnić możliwą w tym zakresie niepoczytalność sprawczyni.³⁸

Zakończenie

Pomimo różnic w tym zakresie, nie ulega wątpliwość, iż zarówno Kościół, jak i polskie przepisy karne, stoją na straży życia ludzkiego. Kary kościelne i pokuty dotyczące dzieciobójczyń różnią się od kar przewidzianych w polskich przepisach karnych. Kościół nie stosuje bowiem kwalifikacji uprzywilejowanej, a dzieciobójstwo stanowi grzech ciężki. Art. 149 K.K. w obecnym kształcie budzi wiele kontrowersji. Niejednokrotnie podnosi się, iż kary przewidziane wobec dzieciobójczyń nie są odpowiednio dolegliwe. Należy jednak pamiętać, iż wypełnienie znamion dzieciobójstwa nie wyklucza odpowiedzialności za zabójstwo w typie podstawowym. Ocena w tym zakresie należy do sądu i brane są pod uwagę podstawy uprzywilejowania, ze szczególnym uwzględnieniem opinii biegłych psychiatrów.

Zarówno katalog kar kościelnych, jak i sankcji karnych na przestrzeni lat ulegał licznym zmianom. Dzieciobójstwo towarzyszyło ludziom już od czasów starożytnych, a największy wpływ na jego sankcjonowanie miał rozwój Chrześcijaństwa. Kościół jednoznacznie wskazuje moment, od którego trwa ochrona życia ludzkiego, a współczesna teologia podkreśla, iż egzystencja człowieka zaczyna się już w chwili animacji płodu, a więc od momentu zapłodnienia. Nauka Kościoła zawsze głosiła, iż powyższa opieka powinna obejmować swym zakresem wszystkie etapy rozwoju człowieka. Co więcej nauki teologiczne od lat definiują wartość życia ludzkiego i wskazują na jego ochronę.

Liczne opracowania statystycznych kształtują ogólny profil dzieciobójczyń i cechy charakterystyczne dla tej kategorii sprawczyń. Są to najczęściej słabo wykształcone młode kobiety, bez wystarczających środków do życia. Co więcej, niejednokrotnie to względy społeczne, a nie sam przebieg porodu wpływają na popełnienie tego przestępstwa. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż doktryna kościelna kładzie wyraźny nacisk na zapobieganie przestępstwom skierowanym przeciwko dzieciom w każdym stadium rozwoju. Mówi się nawet o „duchowej prewencji” przyszłych matek, które są bardzo młode i niejednokrotnie samotne.³⁹ Na przestrzeni ostatnich lat Kościół zamiast potępiać

³⁸ . Tarnawski M. *Zabójstwa uprzywilejowane a problematyka poczytalności*. Psychiatr. Pol. XXIV, 1995, str. 28–30.

³⁹ J. Brzezińska, *Dzieciobójstwo...* dz. cyt., s. 115-116.

dzieciobójstwa dokonane, skupia bowiem swą aktywność na zapobieganiu temu zjawisku i jego eliminacji w przyszłości.⁴⁰

Bibliografia

Bielecki B., *Wpływ wartości na zachowania przestępcze jako przedmiot badań kryminologii*, Bydgoszcz 1996.

Brzezińska J., *Dzieciobójstwo, aspekty prawne i etyczne*, Warszawa 2013.

Brzezińska J., *O dzieciobójstwie z perspektywy statystyk* (w:) T. Kalisz (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXVI, Wrocław 2010.

Brzezińska J., *Okres porodu i jego konsekwencje na gruncie art. 149 K.K.*, (w:) T. Kalisz (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXV, Wrocław 2009.

Brzezińska J., *Niektóre aspekty kryminologiczne dzieciobójstwa w Polsce i we Francji w XX wieku*, (w:) T. Kalisz (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXVII, Wrocław 2011.

⁴⁰ E. Badinter, *Historia miłości macierzyńskiej*, Warszawa 1998, s.31-32.

- Brzezińska J., *Uwagi o przestępstwie uprzywilejowanym z perspektywy dzieciobójstwa* (w:) Kalisz T. (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXIX, Wrocław 2013.'
- Daszkiewicz K., *O dzieciobójstwie (w świetle kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.)*, „Palestra” 1998.
- Gidel-Stefaniec E., *Dzieciobójstwo czy zabójstwo, gdzie jest granica?*, Katowice.
- Grudzień V., *Dzieciobójstwo. Zarys historii stosowania kar*, Katowice 2012.
- Jankowiak K., *Aborcja, Ekskomunika*, <http://www.oaza.pl/cdz/index.php/pl/aborcja/870-ekskomunika.html>, [dostęp 23.05.2017].
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 2277.
- Kołowski J., K. M. Nowak, *Dzieciobójstwo w świetle wyników sekcji zwłok i danych akt sądowych z lat 1990-2000 (wybrane zagadnienia)*, t. 55, AMSiK, Poznań 2005.
- Księżopolska-Breś A., *Odpowiedzialność karna za dzieciobójstwo w prawie polskim*, Warszawa 2010, s. 244.
- Marek A., *Prawo karne, zarys problematyki*, Wyd. 2, Warszawa 2013.
- Stefański R., *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. 18, Warszawa 2017.
- Tarnawski M. *Zabójstwa uprzywilejowane a problematyka poczytalności*. *Psychiatria Polska* XXIV, 1995.
- Tomaszewska Z., Staśkiewicz J., *Sądowo-lekarska analiza dzieciobójstw*, *Archiwum Medycyny Sądowej, Psychiatrii Sądowej i Kryminologii*, 1970.
- Wałęcka H., *Ogłędziny płodów i zwłok noworodków dokonane w czasie od 1921-1930 r.*, *Czasopismo sądowo-lekarskie*.
<http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63417,Dzieciobojstwo-art-149.html>, [dostęp 20.04.2017].

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Karny (Dz. U. Nr 88, poz.553 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Postępowania Karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).
- Kodeks Prawa Kanonicznego - Konstytucja Apostolska z dnia 25 stycznia 1983 r.

Orzeczenia

- Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 24 lipca 2013 r. (II AKa 119/13).

ALEKSANDRA POLAK

Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 16 września 2015 r. (II AKa 212/15).